

ОРГАНІЗАЦІЯ НОВИХ ФОРМ ПІДПРИЄМСТВ У М'ЯСНОМУ СКОТАРСТВІ

У статті викладено процеси формування і функціонування новостворених господарських структур у селі. Розроблено пропозиції щодо розвитку підприємницької діяльності і підвищення економічної ефективності підприємств.

Згідно з Указом Президента України від 3.12.1999 р. № 1529/99 "Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки" [1] передбачалося на засадах приватної власності створити суб'єкти господарювання різноманітних організаційно-правових форм підприємницької діяльності. Фактично на 1 липня 2000 р. було створено і зареєстровано 21% приватних (приватно-орендних) підприємств, 46% господарських товариств, 25% сільськогосподарських виробничих кооперативів, 7% селянських (фермерських) господарств та інші. В основі перетворення підприємств лежить, перш за все, ознака форми власності, на якій засновано підприємство. А узагальнена класифікація приватних підприємств дає три основні види: одноособове приватне, партнерство, корпорація.

Характерним для колективних підприємств є те, що всі вони засновані на спільній (частковій, пайовій акціонерній) власності фізичних або юридичних осіб. Правовий режим спільних підприємств визначається засновницьким договором та статутом. Серед організаційно-правових форм підприємництва визначальне місце належить господарським товариствам, діяльність яких регулюється Законом України "Про господарські товариства". До господарських товариств належать акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, повні товариства, командитні та ін.

Своєрідною організаційно-правовою формою підприємництва є товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ), учасники яких несуть відповідальність у межах їхніх вкладів у майно товариства. Особливістю ТОВ є наявність обумовленого статутного капіталу. Що

стосується розвитку товариства з обмеженою відповідальністю, то тут заслуговує на увагу модель господарств [2], де гармонійно поєднуються права власності на майно і землю недержавних сільськогосподарських підприємств з колективною формою організації виробництва та праці за максимального збереження цілісності земельних масивів і майнових комплексів.

М'ясне скотарство — один з основних напрямів задоволення потреб населення у м'ясі та м'ясопродуктах. Воно є найбільш доступним джерелом надходження прибутків, особливо в зоні Полісся, де значні площі займають природні сінокоси і пасовища, де створено найбільш сприятливі умови для розведення великої рогатої худоби м'ясного напрямку продуктивності. Оптимальними для зони Полісся вважаються розміри господарств, в яких налічується 3,2—3,5 тис. га сільськогосподарських угідь, де утримують 3,4—3,6 тис. загального поголів'я м'ясних порід, у тому числі 1200 корів.

Водночас за роки регульованих ринкових відносин і навіть до цього часу відтворення м'ясної худоби відбувається повільно, а запізніле створення нових форм господарювання, як основи становлення приватного сектора економіки, поки що не забезпечило підвищення рівня виробництва і його ефективності. І надалі продовжується стійке скорочення поголів'я великої рогатої худоби, у тому числі й м'ясного напрямку, що призводить до зниження обсягів виробництва яловичини. Так за останні 4 роки маточне поголів'я великої рогатої худоби м'ясного напрямку скоротилося на 65%, кількість господарств, що розводять м'ясну худобу, зменшилась на 34%.

Однак аналіз і оцінка результатів діяльності господарств, які утримують худобу м'ясного напрямку, показали, що за роки реформування й передачі у власність селянам майна і землі, законодавче наділення господарств будь-якою формою власності, правами самостійно вибирати напрями своєї діяльності та розпоряджатись результатами господарювання в ряді підприємств сприяли зростанню обсягів виробництва і поліпшенню його економічної ефективності. Саме чинники власності істотно поліпшили стан справ і стали визначальними у діяльності сільськогосподарських підприємств [3]. Так селянські (фермерські) господарства помітно нарощують виробництво основних видів сільськогосподарської продукції. Але тут рівень спеціалізації фермерських господарств у виробництві продукції тваринництва тісно пов'язаний з розмірами господарств, за яких забезпечуються достатні обсяги виробництва продукції, зниження її собівар-

тості, досягнення прибутковості виробництва [4]. Такими розмірами для господарств, які спеціалізуються на вирощуванні й виробництві яловичини, передбачено площу 300—500 га сільськогосподарських угідь. Для одержання прибутків у таких господарствах потрібно добиватися середньодобових приростів живої маси у молодняку великої рогатої худоби 800—1000 г, щоб досягти живої маси тварин у 16—18-місячному віці 500—550 кг.

Мета наших досліджень — проаналізувати нову форму організації сільськогосподарського формування, яке займається розведенням м'ясної худоби, дати економічну оцінку результатам його діяльності та розробити пропозиції щодо подальшого розвитку підприємницької діяльності й підвищення економічної ефективності підприємства.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проводили у сільськогосподарському товаристві з обмеженою відповідальністю (СТОВ) "Головеньківське" Чернігівської області. Теоретичною основою дослідження стали законодавчі та нормативні акти України, дані органів статистики України і статистичної й фінансової звітності СТОВ "Головеньківське". Методологічною основою дослідження є загальнонаукові принципи та методи системного і ситуаційного підходів, аналізу, порівнянь, середніх та відносних величин. Ми аналізували вартість основних засобів господарства, визначали склад поголів'я великої рогатої худоби, простежували технологію вирощування молодняку та вирішення питання кормової бази. За загальноприйнятими методиками визначали собівартість вирощування (у живій масі) молодняку для племінних цілей та прибутку від його реалізації.

Сучасні підходи до використання земель в умовах реорганізації та створення нових організаційних форм господарювання на приватизованих сільськогосподарських угіддях повинні враховувати такі умови, як утримання на 1 га ріллі не менше однієї голови великої рогатої худоби з тим, аби, перш за все, виробити і внести на 1 га понад 5 т органічних добрив для відновлення родючості ґрунтів.

Характерною ознакою організації нових форм підприємств є різні види колективно-приватних і приватних формувань. У Чернігівській області, зокрема, одним із господарств, яке займається розведенням м'ясної худоби, є СТОВ "Головеньківське" Борзнянського району. Це — провідний племзавод, спеціалізований на розведенні великої рогатої худоби української м'ясної породи. Тут зосереджено основний ма-

сив швидкорослої, великої, витривалої худоби, на яку поширений попит. Структурними підрозділами товариства стали всі виробничо-господарські одиниці, що діяли у спілці селян на час її реорганізації. На початок 2001 р. товариство мало 2331,6 га розпайованих сільськогосподарських угідь з такою структурою: ріллі — 1730,9 га (74,2%), сіножатей — 200,6 га (8,6%), пасовищ — 393,5 га (16,9%). Початкова вартість основних засобів — 14560 тис. грн. Наявність великої рогатої худоби на 1 січня 2001 р. — 1717 голів (з них 690 корів), а також 480 свиней, 80 коней. Виробничі ресурси племзаводу розраховані на утримання 2500 голів великої рогатої худоби, у тому числі 900 корів. Характерно, що тут вирощують племінних тварин і відгодовують худобу на м'ясо на власній кормовій базі. Метод вирощування племмолодняку — традиційний для зони Полісся, де господарства мають достатню кількість природних кормових угідь та культурних пасовищ. Цей метод передбачає весняний тур отелення корів, безприв'язне вирощування телят на підсосі під матерями до 6—8-місячного віку на пасовищах, де за потребою організовується їхня підгодівля концкормами. Телята до 6—8-місячного віку мають живу масу 230—250 кг. Улітку корови і молодняк перебувають на пасовищному утриманні — природних сінокосах і пасовищах. У господарстві вирощують кормові культури на площі 986 га, що становить 56% ріллі, у тому числі багаторічні трави — 420 га, або 42%, кукурудза на силос — 500 га, або 51%, інші силосні культури — 66 га, або 7% площі кормових культур.

Недосконалість політики щодо розвитку села, велика невідповідність цін на сільськогосподарську продукцію і продукцію промисловості, яка використовується в галузі, непомірно високі податки, а також відсоткові ставки за кредит призвели до того, що багато реорганізованих сільськогосподарських підприємств мають низькі прибутки або стали нерентабельними. Це повною мірою стосується і СТОВ "Головеньківське", де останнім часом є великі труднощі у зміцненні матеріально-технічної бази. Відсутність обігових коштів спричинила те, що господарство змушене для придбання паливно-мастильних матеріалів на проведення жнив продавати молодняк великої рогатої худоби живою масою 180—200 кг вартістю 2,80 грн за 1 кг живої маси. Унаслідок цього в товаристві відбувається подальше скорочення поголів'я м'ясної худоби. У 2001 р. воно зменшилось на 386 голів (23%), у тому числі корів — на 60 голів (8%). Існуючі реалізаційні ціни на м'ясну продукцію не покривають затрат на її виробництво.

У СТОВ "Головеньківське" у 2001 р. на 1 ц приросту живої маси тварин при вирощуванні й відгодівлі у період від народження до реалізації їх на м'ясо витрачалося по 21,1 ц к. од. Виробництво м'яса в господарстві стало збитковим. Більш вигідною була реалізація молодняку на племінні цілі. У 2001 р. реалізовано племінної худоби 260 голів середньою живою масою однієї голови 422 кг. Одержано прибутку від реалізації племінних тварин 64,3 тис. грн. Окремі бугайці української м'ясної породи в господарстві у віці 17—18 міс. досягають живої маси 530—560 кг з середньодобовим приростом 800—900 г. Телички після відлучення у 9—10-місячному віці досягають живої маси 280—290 кг. Собівартість 1 ц живої маси молодняку, реалізованого на племінні цілі, становить 435,5 грн (див. табл.).

Економічні показники реалізації молодняку великої рогатої худоби СТОВ "Головеньківське"

Показники	2000 р.	2001 р.	Середнє
Реалізація племінного молодняку великої рогатої худоби, ц	1532	1098	1315
Реалізація молодняку великої рогатої худоби на м'ясо у живій масі, ц	488	1172	1653
Собівартість 1 ц (у живій масі), грн:			
племмолодняку	440,2	435,5	437,8
молодняку	440,2	489,9	465,0
Прибуток від реалізації, тис. грн:			
племпродукції	264,8	64,3	164,6
молодняку на м'ясо	-68,1	-183	-125,6

Враховуючи більш високу якість м'яса від худоби м'ясних порід, потрібно відновити надбавки до закупівельних цін: при здачі на м'ясо худоби живою масою 350—400 кг надбавка повинна становити 30%, понад 400 кг — 50%.

Результати наукових досліджень показують, що виробництво яловичини м'ясної худоби треба здійснювати у фіксованих розмірах на основі держзамовлення на закупівлю яловичини.

Слід відновити державний вплив на виробництво яловичини застосуванням найбільш поширеного методу — дотації, яка полягає у виділенні державою грошових коштів для збалансування витрат і доходів господарств та з метою підтримки обсягу виробництва цінного

м'яса яловичини від худоби спеціалізованих м'ясних порід, яке поки що є збитковим.

Необхідно відрегулювати економічний механізм господарювання. По-перше, збалансувати ціни на сільськогосподарську продукцію і техніку, обладнання, добрива, паливо тощо. По-друге, відновити купівельну спроможність, забезпечивши господарства обіговими коштами, встановити баланс у розвитку всіх галузей сільського господарства, а також налагодити паритетні економічні відносини між галузями.

Отже, організація нових форм підприємств у м'ясному скотарстві, зокрема товариств з обмеженою відповідальністю, гармонійно поєднує права власності на майно і землю недержавних сільськогосподарських підприємств з колективною формою організації виробництва і праці, але потребує державної підтримки.

1. Указ Президента України "Про невідкладні заходи щодо прискореного реформування аграрного сектора економіки" //Посібник по реформуванню сільськогосподарських та переробних підприємств / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка / ІАЕ УААН.— К., 2000.—С. 285—286.

2. *Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва* // Посібник у питаннях і відповідях. — К.: ІАЕ УААН, 1999. — С. 3.

3. *Соціально-трудові відносини в умовах реформування АПК*// Запитання і відповіді.— К.: Мінагрополітики України.— С. 494—495.

4. Чаянов А.В. Оптимальные размеры земледельческого хозяйства. — М., 1992. —С. 7.

Организация новых форм предприятий в мясном скотоводстве.

В.Ю. Белинский, Н.Г. Копитец

Изложены процессы формирования и функционирования новосозданных хозяйственных структур в селе. Разработаны предложения по развитию предпринимательской деятельности и повышению экономической эффективности предприятий.

The organization of the innovation models works at the cattle-breeding.

V. Belinsky, N. Kopitets

The processes of forming and function of innovation agricultural structures in the country have been given. The propositions of developing industrial activity and increasing economic efficacy of enterprises have been worked up.